

BEDŘICH JENŠOVSKÝ – ÚVODNÍ SLOVO

JITKA KŘEČKOVÁ

Motto

*Zmlkňte polnice slávy vznešené napadej ticho
V kročeje Achajců našich kolem nás jdoucích
Do očí oddaně hledíme slibme jim slibme si slavně
Nad život nad smrt necht' je svoboda na věky nám.
František Halas*

Z pamětní desky obětem 2. světové války v budově Národního archivu, Milady Horákové 5/133, Praha 6.

V roce 2022 uplynulo 80 let od předčasné smrti PhDr. Bedřicha Jenšovského, významné osobnosti českého archivnictví, zemského archiváře, ředitele Archivu země České a učitele, sekretáře a krátce i ředitele Státní archivní školy.¹ Dne 8. října 1941 byl v budově archivu zatčen gestapem v rámci tzv. Akce Sokol a 12. února 1942 zemřel v koncentračním táboře v Osvětimi následkem vysílení a nemoci způsobené týráním a nelidskými podmínkami.

V roce 1949 připravovali Otakar Bauer, ředitel Archivu bývalé země České,² a archivář František Beneš sborník k jeho nedožitým šedesátinám,³ kterým zamýšleli „pietně uzavřít práci svého bývalého ředitele, z níž byl za okupace náhle vyrván a jež zůstala přetržena a dosud neuzavřena“.⁴ Podle dochovaného torza

1 Základní informace viz Hoffmannová, Jaroslava – Pražáková, Jana: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000, heslo Pazderová, A.: PhDr. Bedřich Jenšovský, s. 284. Základní archivní fondy k Jenšovskému v Národním archivu: Národní archiv (NA), fond Archiv země České (AZČ), v něm mj. osobní složka Jenšovského – viz AZČ, inv. č. 450, kart. 279; NA, fond Jenšovský Bedřich, Dr. – nezpracovaný osobní fond, který však osobní písemnosti neobsahuje, tvoří jej především rozsáhlá sbírka výstřižků z dobového tisku z pozůstalosti B. Jenšovského.

2 Po roce 1948 byl v důsledku politických změn původní název archivu Archiv země České zrušen. V roce 1954 se Archiv bývalé země České stal součástí Státního ústředního archivu.

3 NA, AZČ, inv. č. 372, kart. 185 – neúplné podklady k vydání zamýšleného sborníku.

4 NA, AZČ, inv. č. 372, kart. 185 – koncept žádosti Ministerstvu informací a osvěty o povolení k vydání sborníku z 21. června 1949, formulované dr. Františkem Benešem v zastoupení Archivu bývalé země České.

přípravných materiálů měla přední strana obálky připomenout jeho tragický osud jednoduchým latinským křížem s datem narození a úmrtí „24. IX. 1889 – 12. II. 1942“ a s předpokládaným názvem „Sborník Bedřicha Jenšovského“. Jako motto měly být použity verše z básně Františka Halase Zmlkňte polnice slávy vznešené, vyryté na pamětní desce obětem nacistické okupace z roku 1948, dodnes se nacházející na chodbě v prvním patře budovy archivu, ve které dnes sídlí 1. oddělení Národního archivu.⁵ Součástí sborníku měla být jeho nejznámější portrétní fotografie (autotypie) na křídovém papíře. V obsahu se počítalo se životopisnou vzpomínkou včetně zhodnocení odborné a úřední činnosti Jenšovského a také s přetištěním jeho vlastních studií „Archivy a edice“,⁶ „O československou akademii v Římě“⁷ a „O českém archivu zemském“,⁸ ve kterých se Jenšovský věnoval svým hlavním tématům z archivní teorie i praxe a založení Československého ústavu v Římě. Tisk sborníku byl tehdy předjednan se Státní tiskárnou v Praze III., zároveň ředitel Bauer začátkem července 1949 žádal Krajský národní výbor v Praze – finanční referát o uvolnění finančních prostředků. O svolení vydat sborník bylo požádáno Ministerstvo školství, věd a umění a Ministerstvo informací a osvěty.⁹ Pokud se dá soudit z dochovaného torza dokumentů, vše vypadalo nadějně až do 23. července 1949, kdy Ministerstvo informací a osvěty oznámilo, že vydání publikace neschvaluje „*pro nedostatek papíru*“.¹⁰ Paradoxně v polovině srpna 1949 sdělil Krajský národní výbor v Praze – finanční referát ředitelství Archivu bývalé země České, že na základě souhlasu Ministerstva školství, věd a umění s vydáním sborníku uvolňuje finanční prostředky pro tento účel.¹¹ Bližší informace se v příslušných fondech Národního archivu dohledat nepodařilo,¹² ale je možné, že za nevydáním sborníku mohl být stejný důvod, který stál Jenšovského život, a sice že byl za svého života významným sokolským činitelem, což ani po roce 1948 nebyl

5 Pamětní deska byla odhalena v sobotu 11. prosince 1948 – viz NA, AZČ, inv. č. 220, kart. 23.

6 Jenšovský, Bedřich: Archivy a edice: poznámky k organizaci české práce historické. Český časopis historický 26, 1920, s. 3–38 (Příloha Archivnictví a organizace práce historické).

7 Jenšovský, Bedřich: O Československou akademii v Římě. In: Sborník prací věnovaných prof. dru Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám: 1871–1931. Praha 1931, s. 192–204.

8 Jenšovský, Bedřich: O českém archivu zemském. In: O našich městech a patrimoniích a o správě obecních archivů: s poučením o hlavních archivech pražských. Praha 1934, zvláštní otisk s. 1–12.

9 NA, AZČ, inv. č. 372, kart. 185 a NA, MŠK, osobní, kart. 64.

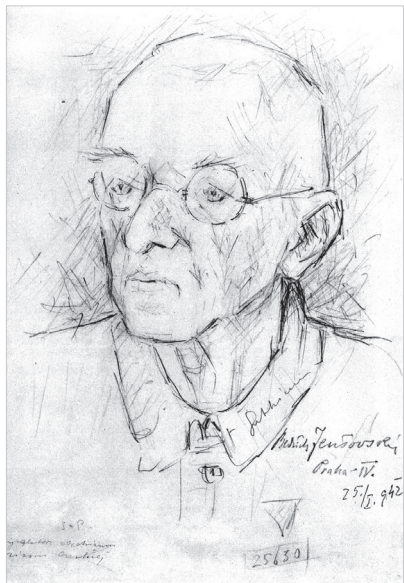
10 NA, AZČ, inv. č. 372, kart 185 – zamítavá odpověď z 23. července 1949.

11 NA, AZČ, inv. č. 372, kart 185 – sdělení KNV v Praze z 19. srpna 1949. Viz také NA, MŠK, kart. 64.

12 Za pomoc v pátrání děkuji kolegyni Zoře Machkové a Viktorovi Krásenskému ze 4. oddělení NA, kteří prověřili fondy Ministerstvo informací a Ministerstvo školství a kultury. V dílčí části fondu Ministerstvo školství a kultury – osobní se podařilo dohledat pouze spis, který obsahuje korespondenci mezi ministerstvem školství a AZČ ve věci souhlasu s vydáním sborníku – viz NA, MŠK, kart. 64.

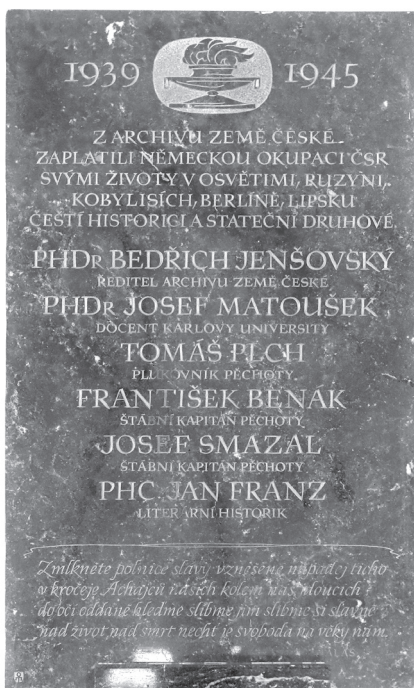
dobrý „kádrový předpoklad“ pro nově nastolenou diktaturu komunistické strany, která sokolskou organizaci postupně začlenila do socialistické tělovýchovy.

Ať už byly důvody jakékoliv, zjištění o neuskutečněném sborníku nám bylo inspirací k tomu, abychom B. Jenšovskému vzdali poctu v podobném duchu, v jakém tak zamýšleli učinit jeho, a vlastně i naši, bývalí kolegové, a věnovali mu následující část tohoto svazku sborníku *Paginae historiae*. Jednotlivé články jsou děleny podle okruhů bohaté profesní činnosti Jenšovského, připomenut je jako archivář zemského archivu, výzkumný pracovník a jeden z předních zástupců Československého historického ústavu v Římě, učitel, tajemník a krátce i ředitel Státní archivní školy. Opomenuta nezůstala jeho činnost v rámci Československé obce sokolské, která byla vlastní příčinou jeho zatčení a věznění. Na závěr je publikována výběrová bibliografie Bedřicha Jenšovského. V duchu nevydaného sborníku přidáváme také přepis jedné z výše uvedených studií „*O československou akademii v Římě*“.

Poslední portrét Bedřicha Jenšovského od spoluvězně koncentračního tábora Osvětim Stanisława Gutkiewiczze

(Motlíček, Tomáš – Doležel, Michal: Památný den Sokola. Sedmáct osvětimských portrétů. Brno 2013, s. 43)

Pamětní deska obětem druhé světové války z Archivu země České umístěná v budově Národního archivu, Milady Horákové 133, Praha 6. (foto autor)